

ארחות שבת

הוספות ומילואים לספר ארחות שבת

הגאונים הגדולים רש"י גלבר שליט"א ור"מ הכהן רובין שליט"א

למגינת ליבם של שומרי התורה והמצוות, בשנים האחרונות השלטון נותן את ידו לרמיסת שבת קדשנו בראש כל חוצות ופוגע בקדושת השבת על ידי מלאכות הנעשות בפרהסיא בשבתות ובמועדי ישראל. ובדאי מן הראוי

היה למחות בידם, אמנם כיון שלצערו כבר נעשו המלאכות, באנו לברר אם מנקודת ההלכה יש חשש איסור או מידת חסידות שלא להשתמש במלאכות שנעשו על ידי נכרים בשבת, שלא לדעת ושללא לרצון שומרי התורה והמצוות.

יש לברר האם מותר להשתמש וליהנות ממעשה שבת שנעשה על ידי נכרים בחפירות שנעשו לצורך נסיעות הרכבת. ויש בזה כמה נידונים: [א]. מחלוקת הראשונים בדיון מעשה שבת שנעשה על ידי נכרי בפרהסיא, האם הוא אסור לעולם או רק בשיעור "כדי שיעשו", והחילוק בין מי שעבורו נעשת המלאכה לבין אחרים. [ב]. גם באופן שאין בדבר איסור מן הדין כתבו הפוסקים שפעמים נכון להחמיר ולא להשתמש במלאכה לעולם. [ג]. איך משערים שיעור "כדי שיעשו" במלאכה שנעשתה בתקופה ממושכת ונתחילו בה הרבה שבתות. [ד]. מה הדין כאשר יש ספק אם הנכרים עבדו בשבת, או כאשר מסופקים כמה שבתות עסקו במלאכה וכמה שעות בכל שבת. [ה]. כאשר מלאכת החפירה הסתיימה אלא שבגלל בדיקות וכדומה לא הפעילו את הרכבת, מאימתי מוגנים את שיעור כדי שיעשו. [ו]. האם פעולות שהשלטון עושה באיסור שלא כדת יש בכחם לאסור לעולם על ציבור שומרי התורה את השימוש בשטחים ציבוריים ובבניינים שנבנו על שטחים אלו ממזמן הציבור.

הנאה ממעשה שבת של נכרי

א. מבואר בגמ' ביצה דף כ"ד ע"ב שנכרי שעשה מלאכה עבור ישראל אסור ליהנות מאותה מלאכה בשבת ובוים טוב, וכן אסור במוצאי שבת עד שיעבור שיעור זמן "כדי שיעשו". והיינו שאסור ליהנות ממלאכת הנכרי שנעשתה עבור הישראל לא רק בשבת עצמה אלא גם במוצאי השבת.

הנאה ממלאכה שעשה נכרי עבור ישראל בפרהסיא

ב. במשנה שבת דף קנ"א ע"א איתא נכרים שחפרו קבר בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית. ומבואר דאין די בזה בהמתנה בשיעור של כדי שיעשו אלא הדבר אסור לעולם. ונחלקו הראשונים בטעם האיסור: הרמב"ם¹ כתב שהטעם הוא משום שהמלאכה הזו נעשתה בפרהסיא, ובוה אסור חכמים לעולם לאותו ישראל שהמלאכה נעשתה עבורו. והרמב"ן² ומהר"ן³ כתבו שדין זה הוא חומרא שהחמירו רק לענין קבורת מת, שגנאי הוא למת להקבר בקבר שידוע לכל שנתחלה השבת בשבילו, אבל בשאר מלאכות שעשה נכרי עבור ישראל לא החמירו לאסור לעולם אף אם נעשו בפרהסיא.

ולהלכה הביא המג"א⁴ את דעת הרמב"ם, והט"ו⁵ הביא את דעת מהר"ן, וכתב המשנ"ב⁶ דכיון ששישנם עוד כמה ראשונים העומדים בדעת מהר"ן לכן אין להחמיר בשעת הצורך. והיינו שבשעת הצורך מותר ליהנות מאותה מלאכה מיד לאחר שיעור כדי שיעשו, ועיין מש"כ בהערה שאפשר שבנידו"ד גם להרמב"ם אין איסור מן הדין לאותם מן הציבור אשר דעתם לא היתה נוחה כלל מהמלאכות שנעשו עבורם, וא"כ מן הדין יש להקל בזה אף שלא במקום הצורך.

מידת חסידות שלא ליהנות לעולם ממלאכת נכרי שנעשתה בפרהסיא

ג. עוד מצינו בגמ' מו"ק דף ק"ב ע"א שקבלנים נכרים בנו בחול המועד בית עבור מר זוטרא,

והחמירו אמוראים אחרים שלא להכנס כלל לבית זה, והובאו הדברים בטוש"ע סי' תקמ"ג ובשו"ע סי' רמ"ד ס"ג, דנכון להחמיר שלא להכנס לבית זה, והיינו שלא להכנס בו לעולם. וכתבו הפוסקים שלפי הרמב"ם אם היו הנכרים האלו שכירי יום ולא קבלנים, היה אסור להיכנס לבית זה מן הדין לעולם, שהרי זו מלאכה שנעשתה בפרהסיא על ידי נכרי [ואין חילוק לענין זה בין מלאכה שנעשתה בחול המועד לבין

מלאכה שנעשתה בשבת], אך כיון שהמלאכה נעשתה בקבלנות לכן לא היה בזה איסור מן הדין אלא ממידת חסידות. ולפי מהר"ן וסיעתו גם אם המלאכה היתה נעשית על ידי נכרים שכירי יום לא היה בזה איסור מן הדין לעולם, אך ממידת חסידות גם להר"ן אין להכנס לבית זה לעולם, אף אם המלאכה נעשתה בקבלנות, וכפי שנהגו האמוראים הנ"ל. ועל פי זה כתבו הפוסקים דלכל הדעות, אף באופן שמן הדין מותר ליהנות ממלאכת הנכרי, מ"מ נכון להחמיר שלא להשתמש עולמית במלאכה שעשה נכרי בפרהסיא עבור ישראל, וכגון בבית שנבנה באיסור על ידי קבלנים נכרים בשבת או ביום טוב או בחול המועד⁷, וראה הערה⁸.

פעולות שהשלטון עושה באיסור האם יש בהם קנס דמעשה שבת לאסור אותם לעולם ד. והנה אם באנו לחוש למש"כ הפוסקים דנכון להחמיר שלא להשתמש לעולם במלאכה שנעשתה על ידי נכרי בפרהסיא, מצטרפת בזה סברא נוספת, ד"ל דמה שמצינו שקנסו מעשה שבת היינו בגוונא שהישראל ציוה על הנכרי לעשות את המלאכה ברכוש השייך לו, כגון שהנכרים בנו עבורו בית בשבת, אבל באופן שהשלטון עשה את המלאכות שלא כדת בקרקע המיועדת לשימוש הציבור ובחומרי בנין השייכים לציבור, ואילו היה השלטון ביד שומרי התורה היו עושים את אותן החפירות ואת אותם הגשרים באופן המותר, לאו כל כמיניה שהשלטון לאסור עולמית [אף בדרך חומרא] את החפירות והגשרים האלה, דהואיל וכל שורש האיסור עולמית הוא מטעם קנס, לא מסתבר כלל שיהיה כח בידם לגרום קנס עולמית על רכוש שאינו שייך להם.

ולא מסתבר כלל לומר שכאשר יבוא השלטון לידי שומרי התורה יצטרכו להרוס כל מה שנעשה באיסור ולבנותו מחדש, והיינו דלא רק שאין בכוחם לאסור את הקרקע השייכת לציבור אלא גם מה שחידשו הם במעשיהם כגון גשרים ובניינים שנבנו על הקרקע של הציבור ובחומרי בנין של הציבור, אין בכוחם לאסורם עולמית, כיון שהציבור היה בונה את אותם הבניינים באופן המותר, והיינו בימות החול⁹.

ועיין כעין זה בספר חוט שני שבת פרק כ"ב סעיף א' אות ט"ו שכתב גבי מלאכת ישראל במזיד שאסורה מדינה לעולם, וז"ל "צ"ע מהו ההיתר להשתמש בבנין שבנו אותו במזיד בשבת, וכן גשר שבנו אותו במזיד בשבת, ואפשר דאין אדם יכול לאסור את הקרקע המיועדת לשימוש הציבור".

ומבואר מדבריו שלא דן רק על הקרקע שלא תיאסר בשימוש אלא גם על הבנין שנבנה על הקרקע, והוא מהסברא הנ"ל.

האם יש להמתין מליהנות בשיעור הזמן של "כדי שיעשו"

ה. לאחר שנתבאר לעיל שיש לסמוך ולהקל שלא לאסור את השימוש במלאכות אלו לעולם, עדיין יש לדון שיהיה איסור להשתמש במלאכת הנכרי בשיעור של "כדי שיעשו", וכפי הדין שבכל מלאכה שעשה נכרי עבור ישראל, אף שלא בפרהסיא, אסור ליהנות ממנה בשבת עצמה וגם לאחריה, עד שיעבור שיעור "כדי שיעשו" כמבואר בס' ש"ס"ה¹⁰.

והסברא שכתבנו לעיל אות ד' שאין בכח השלטון לאסור את ממון הציבור על הציבור, אין בכוחה אלא שלא לאסור את השימוש במלאכת הנכרי לעולם, אבל בודאי שאין היתר ליהנות בשבת ממלאכת הנכרי שעשה מלאכתו בציבור הישראלי, ובכלל זה יש גם חובה להמתין אחרי השבת שיעור "כדי שיעשו". דחלוק הדין של האיסור ליהנות לעולם מהדין של האיסור ליהנות בכדי שיעשו, דהאיסור ליהנות בשבת עצמה ובמוצאי שבת בשיעור

4. סי' שכ"ה ס"ק ל"א.

5. שם ס"ק י"ג.

6. שם ס"ק ע"ג.

7. שו"ע סי' רמ"ד ס"ג ט"ז שם ס"ד וחי' אדם כלל ג' וזו משנ"ב ס"ק י"ט ושע"צ ס"ק כ"א [ומבואר בב"י סי' תקמ"ג ובא"ד סי' רמ"ד ס"ג שהוא ממידת חסידות].

8. ולא מצוי מידת חסידות זו אלא בדוגמת הגמ' במו"ק בנכרי שנשכר על ידי הישראל לעשות את המלאכה [בקבלנות או בכירות], אבל לא מצוי מידת חסידות זו בנכרי שעשה מעצמו מלאכה בפרהסיא עבור הישראל מבלי שהישראל ציוה אותו, כדוגמת המשנה בשבת דף קנ"א ע"א שנכרי חפר קבר עבור הישראל, דבזה אין מידת חסידות רק האיסור מן הדין, דהיינו שלפי הרמב"ם כל מלאכת פרהסיא שיעשה נכרי עבור הישראל תאסר, ולדעת מהר"ן רק מלאכה שנעשתה עבור מת.

9. ויש מקום לדון דכל הא דמצוי בגמ' דנכון להחמיר שלא להכנס לבית זה לעולם, היינו בתורת מחאה בבעל הבית שהניח לקבלנים הנכרים לבנות עבורו בית, ועל ידי שאינם נמנים לביתו יש בזה מחאה ומעין קנס כלפיו, משא"כ בנידו"ד שהשלטון עשה את המלאכות לצורך הציבור, והחפירות והגשרים שייכים לציבור, אפשר דלא שייכא כלל הך מידת חסידות, למחות כלפי השלטון העבריין על ידי שנקנס את עצמנו.

1. פ"ו משבת ה"ה.

2. והנה כאשר השלטון שוכר חברה שתעשה את החפירות והיא מעסיקה פועלים נכרים בשכר, ויודעים הם שחלק מהציבור אינו מעוניין כלל שמלאכות אלו יעשו בשבת, יל"ע אי מ"מ חשיב שהמלאכה נעשתה גם לצורך אותו חלק מהציבור, שהרי השלטון עשה את מעשהו עבור כל הציבור, או דנימא דעכ"פ לאותו חלק מהציבור שאינו מעוניין שעבודות אלו יעשו בשבת, לא אסור חז"ל עולמית אף להרמב"ם אף אם הדבר נעשה בפרהסיא, ומסתבר להקל בזה. [ומצוינו נידון כעין זה בישראל שעשה איסור עבור אחרים, כגון שביטל איסור לכתחילה, דהט"ו בס' צ"ט ס"ק י"ב הביא מדברי המהרש"ל שכתב דאם האחרים אינם מרוצים מהאיסור שנעשה עבורם, אין הם אסורים בדיעבד לאכול את המאכל שנתבטל בו האיסור, ורע"א הביא שם את דברי הריב"ש שמתבאר מדבריו שגם האחרים שאינם מרוצים מהאיסור אסורים, אך שם איירי בישראל שעשה איסור אחרים ואנן עסקינן כאן במלאכת נכרי שנעשתה בפרהסיא דאסור למי שנעשה עבורו לפי הרמב"ם, ובוה מסתבר טפי להקל]. אמנם כל זה לענין האיסור שאסר הרמב"ם לעולם, אבל לענין המתנת שיעור "כדי שיעשו" דבעילמא כשנכרי עשה מלאכה דאורייתא אסור לכל ישראל ליהנות מהמלאכה עד מוצ"ש בכדי שיעשו, אין סברא זו קיימת, ועיין להלן אות ה' מה שהרחבנו בזה.

3. שבת דף סד: מדפי מהר"ף.

[א]. האם מצרפים כמה שבתות לשיעור "כדי שיעשו" – דהנה בעלמא נאמר דין "כדי שיעשו" באופן שנעשתה המלאכה בשבת זו ואסרו חז"ל להשתמש במלאכה בשבת וגם בשעות שאחריה בשיעור "כדי שיעשו", אך לא מצונו בגמ' ובפוסקים ציור של מלאכה שארכה כמה שבתות ונסתיימה בשבת שיצטרכו להמתין אחר השבת הזו מנין ימי חול כמנין השבתות שנתחללו? [ב]. האם שייך שיעור "כדי שיעשו" למלאכה שהסתיימה בימות החול – בעלמא נאמר שיעור זה של המתנת "כדי שיעשו", בגמ' ובפוסקים כהמשך ליום השבת שבו נעשתה המלאכה, אך לא מצונו שאם נכרי עשה מלאכה שנתארכה כמה ימים, ועשאה גם בשבת וגמר את המלאכה ביום שלישי בשבוע, דיהיה איסור ליהנות מהמלאכה ביום הרביעי בשבוע כנגד יום השבת שבו נעשתה המלאכה, דיש מקום לדון דרך כאשר שיעור זה של "כדי שיעשו" מצטרף ליום השבת אסרו חז"ל את מלאכת הנכרי, ולא באופן שאינו מצורף לשבת, דבאופן זה לא ניכר כלל שהוא מחמת השבת שנתחללה ע"י הנכרי. אמנם הראונו את דברי רע"א בהגהת השו"ע סי' תקט"ו ס"א [בשם כנה"ג] שכתב להדיא שגם באופן שהנכרי סיים מעשהו באמצע השבוע צריך להמתין יום נוסף כדי שלא יהנה מהמלאכה שעשה הנכרי בשבת.

[ג]. מאימתי משערים שיעור זה של "כדי שיעשו" – נראה דאף כאשר נסתיימו העבודות של הרכבת עצמה והיה ניתן לנסוע על המסילות, מ"מ אין די לשער שיעור "כדי שיעשו" משעת סיום העבודות האלו, אלא בענין לשער שיעור זה משעה שהוכנו כל שאר ההכנות הנצרכות לתפעול הרכבת. כגון פנסים לאיתות ומערכות תקשורת ומערכות בטיחות והכנת דרכי גישה של הנוסעים אל הרכבת, שבלעדיהם לא היו מפעילים את הרכבת אף אם הפעלתה היתה נחוצה מאד¹², אמנם תיקונים ועבודות חיצוניות שאינן קשורים לתפעול הרכבת, איז להמתין מחמתם מלשער שיעור כדי שיעשו. עוד נראה דלאחר שנסתיימו עבודות הכנת הרכבת ולא ניתנו האישורים להפעלתה מחמת שנתגלו כמה וכמה תקלות, אין להמתין מלשער שיעור כדי שיעשו מהזמן שבו תוקנו כל התקלות, דכיון שתקלות אלו לא היו מוכרחות ואפשר שאם לא היו עובדים בשבתות היתה העבודה מסתיימת ללא תקלות, ויש לתלות שחוסר סיעתא דשמיא גרם לעיכובים והתקלות הממושכים שהיו, כל כהאי די להמתין משעה שהסתיימו עצם העבודות ולא משעה שהסתיימו עצם התקלות¹³.

ספק כמה שבתות נתחללו

ז. ובגוונא שיש לנו ספק כמה שבתות נתחללו בעבודות החפירות וכן כמה שעות בכל שבת ושבת, הדבר תלוי בדיון המובא בשו"ע סי' שכ"ט, בנכרי שהביא בשבת פירות ויש ספק אם ליקט אותם בשבת או בערב שבת, ועיי"ש בשו"ע שכתב בסתמא לאסור את השימוש בפירות עד לאחר שיעבור שיעור "כדי שיעשו", ואח"כ הביא דיש אומרים דאין צריך להמתין שיעור "כדי שיעשו". ולדינא נחלקו בזה גם הפוסקים האחרונים כמבואר במשנ"ב שם ס"ק ל"ג, אמנם לעניין מעשה נקט המשנ"ב דיש להחמיר, עיי"ש בס"ק ל"ג ובס"ק מ"ח. אמנם הטעם שהחמירו בהך ספיקא הוא דהוי דבר שיש לו מתיירין, וא"כ נראה דלסברת הצ"ח פסחים דף ט' ע"ב [המובא בפת"ש יו"ד סי' ק"ב ס"ק ו'] וכן הוא בפמ"ג יו"ד סי' צ"ט במ"ו ס"ק י"ב, דרך לגבי אוכלין אמרינן הך איסור דדבר שיש לו מתיירין, דאכילה נעשית רק פעם אחת, ואמרינן דעד שתאכלנו היום באיסור, אוכלנו למחר בהיתר, אך לגבי כלים שמשמשים בהם כמה פעמים לא נאמר דין זה, שהרי האדם רוצה להשתמש בכלי זה היום וגם מחר, ומבטלים ממנו את השימוש של היום. והנידון בסי' שכ"ה הנ"ל איירי לגבי אוכלין שנלקטו ע"י נכרי בשבת, אך בנידון"ד של שימוש ברכבת, לפי הצ"ח והפמ"ג הנ"ל אין אין איסור בספיקות. ואמנם בדברי רע"א בדו"ח מערכה ד' מבואר דלא ס"ל כסברת הצ"ח הנ"ל.

המשך בעמוד ט"ז

ארחות שבת

הוספות ומילואים לספר ארחות שבת

הגאונים הגדולים רש"י גלבר שליט"א ור"מ הכהן רובין שליט"א

כדי שיעשו, הוא משום שבתוך שיעור זה נמצא הישראל נהנה ממש ממלאכת הנכרי, שאם לא היה הנכרי עושה את המלאכה והישראל היה בא לעשותה במוצ"ש, היתה המלאכה מוכנה עבורו רק אחרי שיעור כדי שיעשו, ואסרו בזה חכמים, ולא שייך בזה לומר דלאו כל כמנייהו דהשלטון לאסור, דמ"מ נהנה הוא ממלאכת הנכרי, דאי לאו שעשה הנכרי מלאכתו בשבת לא היתה המלאכה מוכנה לשימוש אחרי השבת.

ורק לגבי האיסור ליהנות לעולם [במלאכה שעשה הנכרי בפרהסיא] שהוא כתוספת קנס על עיקר ההנאה שנהנה הישראל ממלאכת הנכרי, וגם לולא מלאכת הנכרי היה הישראל יכול להכין לעצמו את המלאכה בהיתר לאחר השבת, בזה קיימת הסברה הנ"ל שאין בכח השלטון לאסור על הציבור לעולם את השימוש בקרקע ובחומרים השייכים להם. והנה לכאורה היה מקום לדון בזה סברה נוספת שמחמתה לא יצטרכו להמתין כלל מליהנות ממלאכת הנכרי, דהנה אם נכרי הדליק נר בבית ישראל לצורך הישראל, אך הישראל מיחה בו שלא להדליק, והנכרי הדליק עבורו בעל כרחו, אין איסור ליהנות ממלאכת הנכרי ויכול הישראל לקרוא לאור הנר אף בשבת, כמבואר במשנ"ב סי' רע"ו ס"ק ל"ו בשם הפוסקים, והטעם משום דכיון שאין בעל הבית מסכים שהנכרי יעשה זאת, אמרינן בזה דהנכרי אדעתא דנפשיה קעביד. ופשוט דה"אם ידוע שהישראל אינו רוצה שידליק את הנר עבורו והנכרי נכנס לביתו שלא מדעתו והדליק את הנר עבורו, גם בזה מותר ליהנות מהנר, שהרי אם היה הישראל יודע שהנכרי בא להדליק עבורו היה מוחה [ובלבד שלא יהיה בזה הערמה]. ונראה דה"אם ישראל ציוה באיסור על נכרי להדליק נר בביתו של ישראל אחר, והישראל האחר [בעל הבית] עומד וצווח ומוחה שלא יעשו את המלאכה בביתו [וכן אם בעה"ב אינו כאן אך ידוע שאם היה כאן היה מוחה], גם בזה נראה דאין על בעל הבית איסור ליהנות ממלאכת הנכרי אף בשבת, דכיון שאין לישראל המצווה רשות לעשות בביתו של האחר בלי הסכמתו, הרי זה נכרי שבא מעצמו להדליק את הנר עבור ישראל והישראל מיחה בו שלא ידליק, דאמרינן דהנכרי אדעתא דנפשיה קעביד, ואף שהנכרי עשה מעשהו בציווי הישראל האחר, מ"מ דינינן ליה כעשה מעצמו, כיון שהישראל האחר אינו רשאי לצוות על נכרי לעשות מלאכות בבית שאינו שלו. ומסתבר שבכה"ג היה מותר גם לאדם שלישי ליהנות מהנר בשבת [אמנם נראה דהעברין עצמו שציווה על הנכרי להדליק את הנר אסור ליהנות ממנו, דלגבי לא שייך לומר דהוי נכרי שעשה אדעתא דנפשיה].

אמנם נראה שאין סברה זו מתירה כלל ליהנות ממלאכות הנכרים שנעשו בחפירות הרכבת, דאין זה דומה לנכרי שהדליק נר בביתו של ישראל המוחה בו מלהדליק, דהנה מסתבר שאם יהיה בית של שני שותפים האחד שומר שבת והאחר עברין מחלל שבת והעברין ציווה על נכרי להדליק נר בביתם המשותף, והשותף השני מוחה שלא ידליק הנכרי את הנר, דבאופן זה נראה דאין לישראל השומר שבת היתר ליהנות מהנר שהדליק הנכרי, דכיון שהישראל העברין שותף בבית הזה ורשאי הוא [אי לאו איסור שבת] לצוות על הנכרי להדליק נר בביתם, אין זה בגדר נר שעשה הנכרי אדעתא דנפשיה, אלא נר שהודלק אדעתא דישראל, ואסור לכל ישראל ליהנות מנר זה עד מוצאי שבת בשיעור כדי שיעשו, ומעתה נראה דה"אשר השלטון ציווה על הנכרי לעשות את המלאכות בקרקע השייכת לציבור, הרי זה נכרי שעשה את המלאכה בציווי חלק מהשותפים, ואסור ליהנות מהמלאכה עד שיעור "כדי שיעשו".

מהו השיעור של בכדי שיעשו בנידון זה

ו. ומעתה יש לברר מהו שיעור "כדי שיעשו" בנידון דידן, ולכאורה הדעת נותנת דאם משך העבודה של חפירת המנהרות ועשיית הגשרים וכו' ארכה כמה שנים, ובשנים האלו עבדו הנכרים בשבתות הרי שיעור "כדי שיעשו" הוא כמנין השבתות שנתחללו ע"י עבודת הנכרים, והיינו שאם נסתיימו העבודות ביום מסוים אין להתיר להשתמש בהם אלא לאחר שיעברו ימי חול כמנין השבתות שנתחללו. אמנם יש לדון בזה מצד כמה סברות:

9. ואין זה ענין להא דאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה, דהבא לעניין קנס איירין.
10. וכמו שפשוט שאם היה לאדם קרקע פרטית והכין בה חומרי בנין על מנת לבנות בה בית, ושהה מחוץ לביתו כמה חודשים, ואח"כ נודע לו שמחלל שבת נכנס לחצרו וזכה בנין מחומרי בנין האלו [או שנכרי בנה עבורו את הבנין בפרהסיא], דפשוט שאין בנין זה נאסר עולמית ואין בעל הקרקע חייב להרוס את הבנין ולשוב ולבנותו, דלאו כל כמנייה דאדם אחר לעשות באיסור ולאסור על הישראל לעולם בדבר שהיה יכול הישראל לעשותו בהיתר.
11. ויש שרצו לדון בזה מצד טענה נוספת, דהנה אם יהיה פרדס שלקטת פירותיו על ידי אדם אחד אורכת שמונה שעות, ועבר ישראל וצויה על שמונה נכרים ללקוט את פירות הפרדס, ועבר כל אחד מהם שעה אחת ונלקטו כל פירות הפרדס, מסתבר לכאורה ששיעור "כדי שיעשו" הוא להמתין שעה אחת בלבד לאחר צאת השבת, ולא שמונה שעות, דאף שהישראל עבר שמונה פעמים על איסור אמירה לנכרי, מ"מ כל איסור נידון בנפרד והוא מחייב רק המתנה של שעה אחת. ומעתה יש לדון דאפשר דה"אם נכרי אחד עשה מלאכה ממושכת בשבתות חלוקות, כל שבת נידונית כאיסור נפרד של אמירה לנכרי. ונמצא שאף אם נימא דשיעור כדי שיעשו נאמר גם על שבתות קודמות שנתחללו, מ"מ אפשר ד"ל דכל שבת שנתחללה מחייבת רק יום אחד של המתנה, ולכן גם אם נתחללו כמה שבתות, אפשר שדי ביום אחד של המתנה. אמנם זה אינו דכיון שכל השבתות שנתחללו נעשו על ידי נכרי אחד [או ע"י חברה אחת של נכרים] כפי הרגילות, דאין רגילות כלל

ה. בפמ"ג (מש"ז אות ז') כתב שבשו"ת פנים מאירות (ח"ב ס' קכ"ג) התיר למלוות כבשבת שעון שעובד ע"י שממלאים אותו בכל פעם. והביא הפמ"ג בשם רב אחד שהתיר דוקא כשהוא מתנוועע, אבל כשאין מתנוועע אסור, וכתב ע"ז שיש מקום לחילוק זה אך מ"מ להלכה אין להתיר רק ע"י עכו"ם ע"ש, ובסימן ש"ח באשל אברהם ס"ק ע"ח הביא שם הפמ"ג שטעמו של הפנים מאירות שזה דומה למיטה ששרי לחברה רפויה אפי'